

Norske lokalpolitikeres erfaringer med trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser

Noen resultater fra en spørreundersøkelse i november 2020

Anders Ravik Jupskås

Norske lokalpolitikeres erfaringer med trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser

Anders Ravik Juppskås, nestleder, Senter for ekstremismeforskning (C-REX), Universitetet i Oslo

Dette korte notatet presenterer noen få funn fra en spørreundersøkelse om trusler, hatefulle ytringer¹ og andre plagsomme henvendelser blant norske lokalpolitikere. Spørreundersøkelsen er del av en større undersøkelse om lokalpolitikeres arbeidsvilkår.² Undersøkelsen gjennomføres av Telemarksforskning og Senter for ekstremismeforskning (C-REX) på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Spørreundersøkelsen ble sendt til alle norske lokalpolitikere i november 2020. 9277 kommunestyrerepresentanter fikk tilsendt skjema. Totalt var det 9028 som mottok skjemaet. 37,5 % svarte på hele undersøkelsen, mens 5,4 % svarte på deler undersøkelsen. Svarprosent er dermed totalt på 43 % (3878 respondenter). Undersøkelsen er relativt representativ når det gjelder kjønn, partitilhørighet og geografi, men de under 50 år er systematisk underrepresentert i materialet.³ I de første analysene som ser på omfang av trusler, hatefulle ytringer og trakassering, har vi justert for aldersskjevheten blant respondentene. Det vil si at de under 50 år vektas opp, mens de over 50 år vektas ned.

Notatet inneholder informasjon om omfang av trusler, hatefulle ytringer og trakassering, samt hvilke saker som fører til mest negativ oppmerksomhet og hvilke konsekvenser den negative oppmerksomheten har for de som utsettes for den. Notatet inneholder også litt informasjon om lokalpolitikernes vurdering av den oppfølgingen de har fått fra partiorganisasjonene, kommunene og politiet. Når det gjelder omfang og de politiske sakene har vi inkludert tall som viser variasjonen knyttet til kjønn, alder, partier, fylker og posisjoner blant de som har opplevd mer enn ti ubehagelige hendelser. I disse analysene består prosentueringsgrunnlaget av de lokalpolitikere som har opplevd minst én ubehagelig hendelse. Alle tall er basert på lokalpolitikernes selvrapportering og deres tolkning av hva som er en trussel, en hatytring eller en plagsom henvendelse.

Omfang av trusler, hatefulle ytringer og trakassering

Undersøkelsen viser at mange lokalpolitikere opplever både trusler, hatytringer og andre plagsomme henvendelser. Litt over halvparten av alle lokalpolitikere (52 %) har opplevd minst én ubehagelig henvendelse (det vil si en trussel, hatytring eller plagsom henvendelse).⁴ Det mest vanlige er at noen henvender seg på en plagsom eller uønsket måte via sosiale medier (33 %), formidler ondsinnet informasjon om dem (24 %) eller sender uønsket eller plagsom SMS, epost eller brev (22 %). Litt over én av ti lokalpolitikere har opplevd ubehagelige henvendelser som er mer direkte i form av telefonoppringning (13 %) eller ved å ta kontakt på butikk/skole/barnehage/jobb (14 %) og politiske arrangementer (11 %). 1 av 20 (5 %) lokalpolitikere har opplevd at noen har truet med skade dem eller noen deres nærmeste.

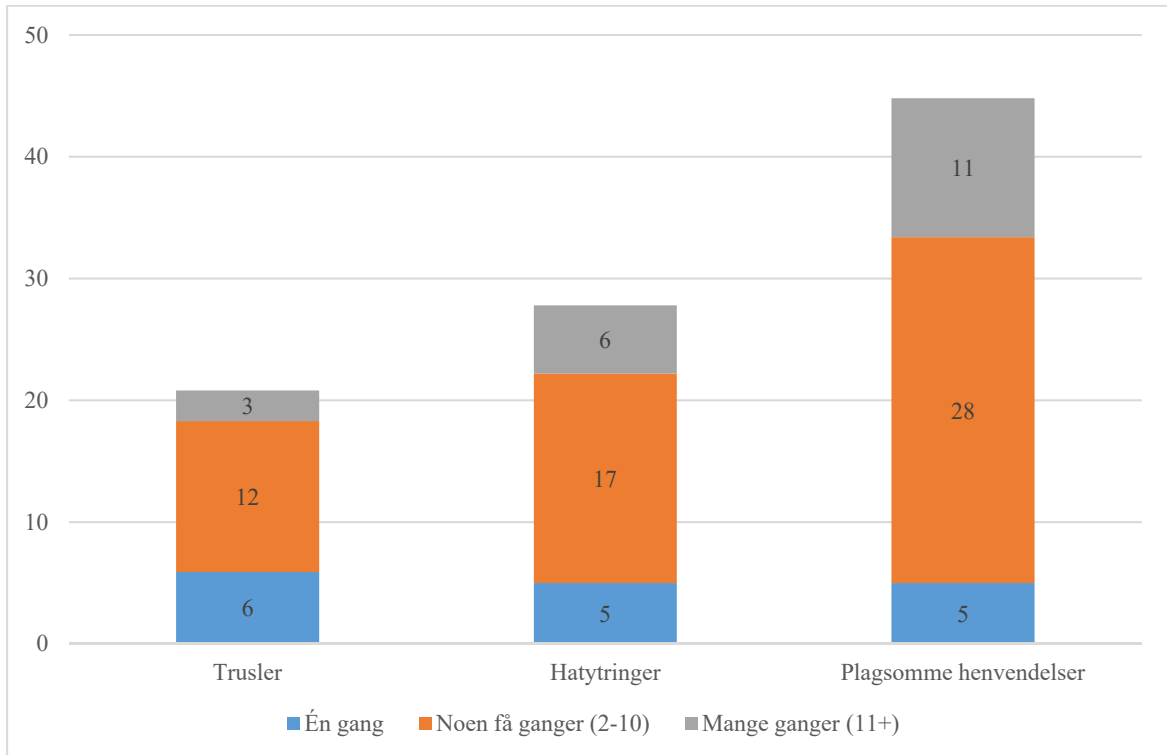
¹ Hatefulle ytringer er i undersøkelsen definert som «stigmatiserende, nedsettende, krenkende eller sjikanerende ytringer». Alle svar er basert på respondentens egen tolkning av hvorvidt ytringen faller innenfor denne definisjonen.

² Les mer om denne undersøkelsen her: <https://www.telemarksforskning.no/lokalpolitikeres-arbeidsvilkar/>

³ De under 50 år utgjør 54 % av alle lokalpolitikere, men utgjør bare 39 % i vårt materiale.

⁴ Dette tallet er justert for aldersskjevheten i utvalget.

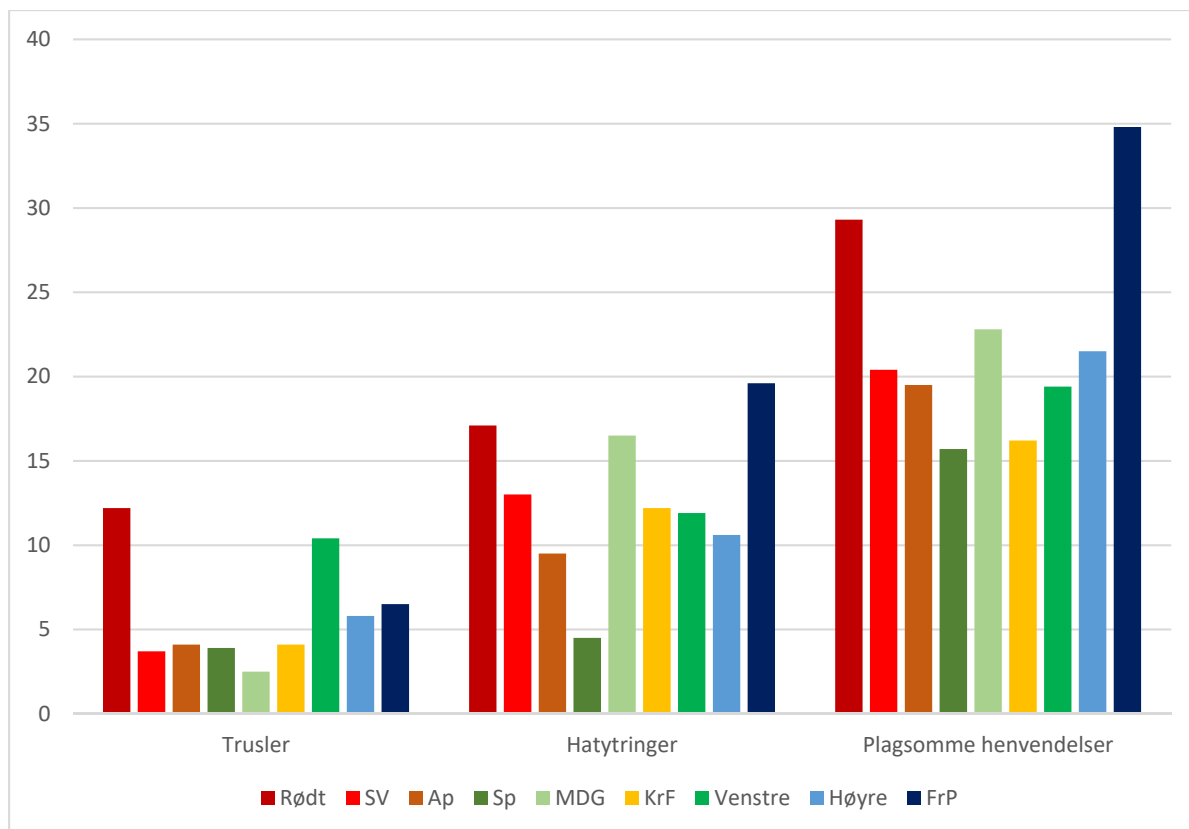
Hvis vi sammenligner omfanget av plagsomme henvendelser, hatefulle ytringer og trusler, er det mest vanlig med det første og minst vanlig med siste: nesten halvparten har opplevd minst én plagsom henvendelse i løpet av sitt virke som politikere, litt mer enn 1 av 4 har opplevd én hatytring og 1 av 5 har opplevd minst én trussel (se figur 1).⁵ Med andre ord: Jo mer alvorlig, desto mindre utbredt. Både når det gjelder trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser er det mest vanlig å ha opplevd dette noen få ganger (2-10 ganger) i løpet av karrieren (se figur 1). Men en liten andel lokalpolitikere har opplevd trusler (3 %), hatefulle ytringer (6 %) eller plagsomme henvendelser (11 %) relativt mange ganger (mer enn 10 ganger).

Figur 1: Andel lokalpolitikere som har opplevd trusler, hatytringer eller plagsomme henvendelser i løpet av sin tid som lokalpolitiker. N=3407. Justert for aldersskjevhet i utvalget.

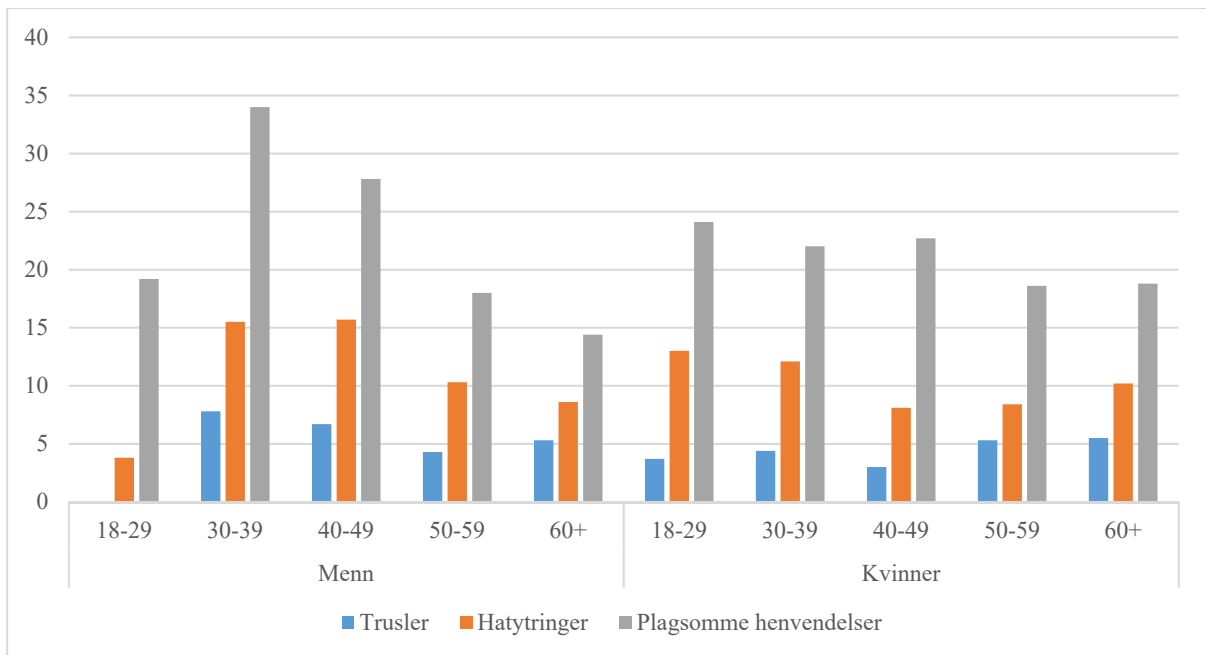
Hvis vi ser på de som har opplevd relativt mange trusler, hatytringer eller plagsomme henvendelser (det vil si mer enn ti hendelser), er det til dels betydelig variasjon knyttet til partitilhørighet, kjønn og alder. Rødt og Venstre er mest utsatt for trusler, mens FrP, Rødt og MDG er mest utsatt for hatytringer og plagsomme henvendelser (se figur 2). Generelt virker det som partiene på ytterkantene pluss MDG og Venstre er mer utsatt enn partiene i sentrum. Særlig Senterpartiet og til dels KrF opplever lite hatytringer og plagsomme henvendelser.

⁵ Andelen som har opplevd en trussel minst én gang er mye høyere på dette spørsmålet enn andelen lokalpolitikere som har opplevd at noen har truet med å skade dem eller noen av deres nærmeste. Dette kan tyde på at mange av truslene handler om andre forhold enn å fysisk vold.

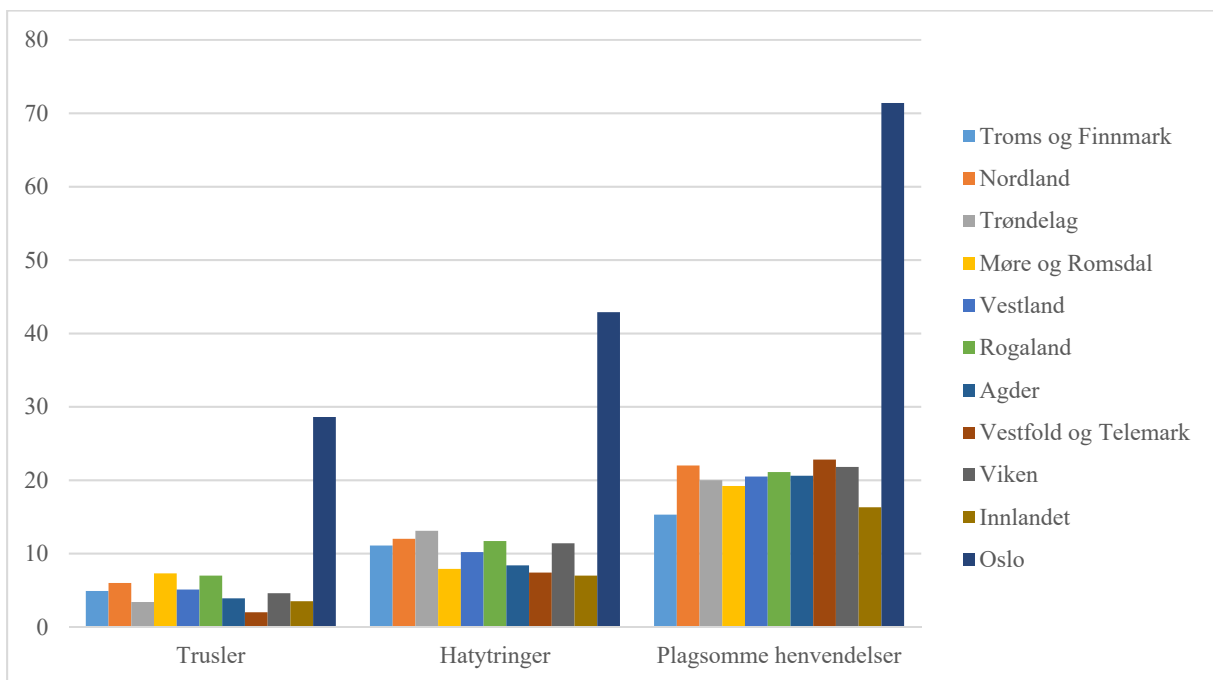

Figur 2: Andel lokalpolitikere som har opplevd mer enn ti trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser. N=1731 (bare de som har opplevd minst én ubehagelig henvendelse).

Generelt er det små kjønns- og aldersforskjeller, selv om menn ser ut til å være marginalt mer utsatt for trusler og hatytringer enn kvinner. De mellom 30 og 49 år er også litt mer utsatt enn de andre aldersgruppene. Hvis vi imidlertid kombinerer alder og kjønn får vi et tydeligere mønster hvor unge kvinner (under 30 år) og menn i 30- og 40-årene er de som er mest utsatt for både trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser (se figur 3). Det er relativt lite variasjon mellom de ulike fylkene, men både trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser er betydelig mer utbredt i Oslo sammenlignet med resten av landet (se figur 4). Dette skyldes nok både at Oslo har svært få lokalpolitikere sammenlignet med de andre fylkene (noe som gjør at andelen fort blir mye høyere) og at det er mange flere mennesker som kan tenkes å komme med ubehagelige henvendelser ovenfor politikerne. Hvis vi ser på de andre fylkene er relativt sett litt flere ubehagelige henvendelser i Rogaland og litt færre i Innlandet.

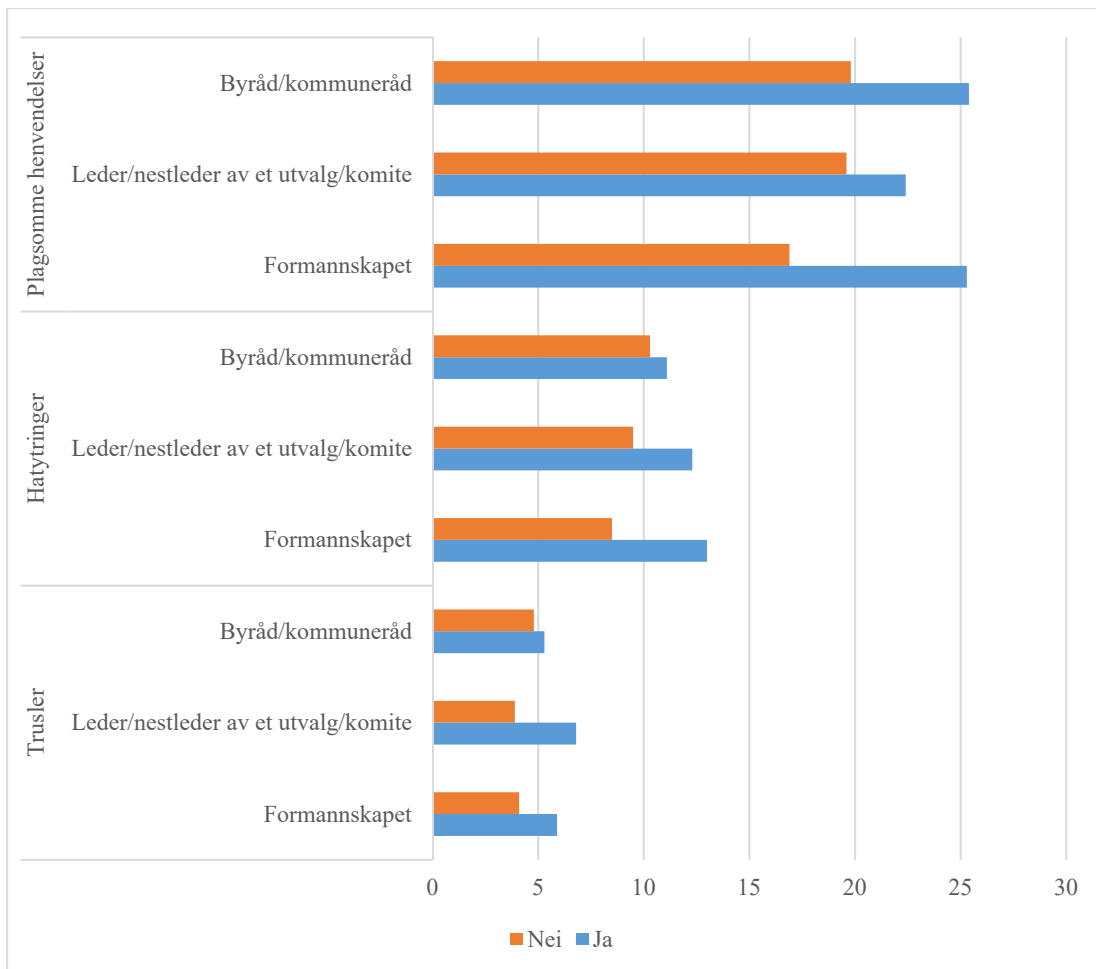

Figur 3: Andel lokalpolitikere fordelt på kjønn og alder som har opplevd mer enn ti trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser. N=1738 (bare de som har opplevd minst én ubehagelig henvendelse).

Figur 4: Andel lokalpolitikere fordelt på fylker som har opplevd mer enn ti trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser. N=1778 (bare de som har opplevd minst én ubehagelig henvendelse).

Undersøkelsen viser også at lokalpolitikere med en mer fremskutt posisjon – enten de sitter i byråd/kommuneråd, er leder/nestleder av et utvalg/komité eller sitter i formannskapet – er litt mer utsatt for plagsomme henvendelser, hatytringer og trusler (se figur 5). Vi finner det samme mønstre når vi ser på korrelasjonen mellom fartstid i lokalpolitikken og utsatthet for ubehagelige henvendelser. Dette er ikke veldig overraskende all den tid posisjoner og fartstid henger tett sammen.

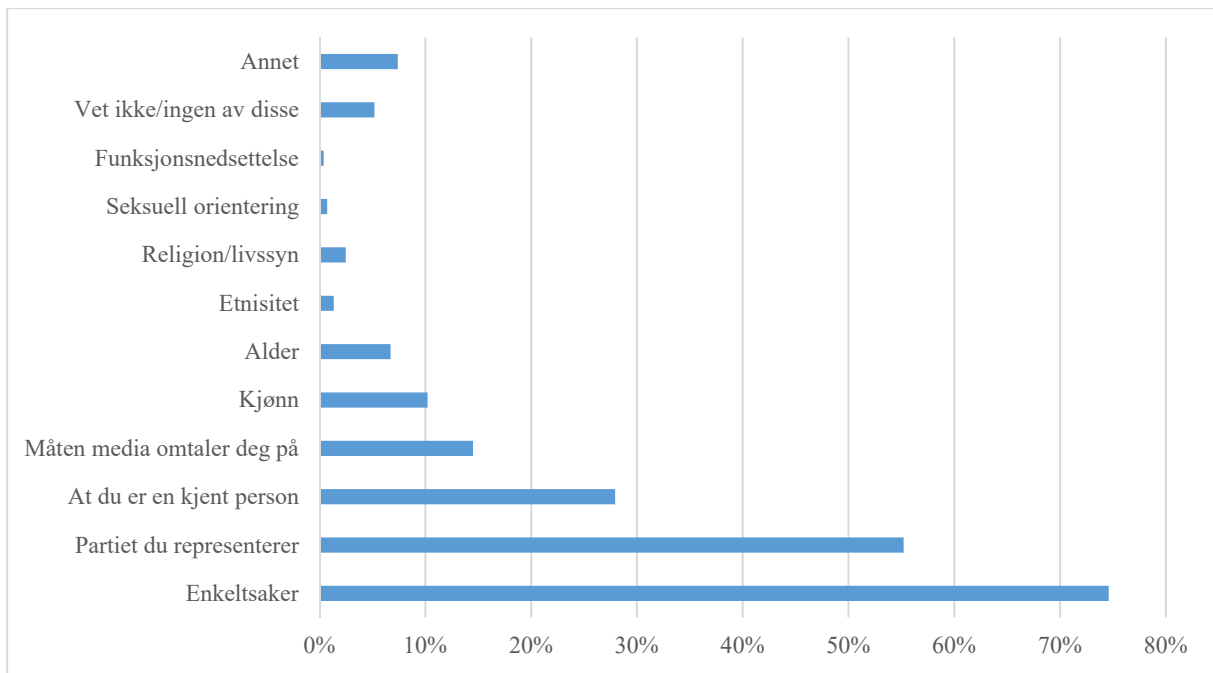

Figur 5: Andel lokalpolitikere som har opplevd mer enn ti trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser blant de som har sitter i formannskapet, er leder/nestleder av utvalg eller komite eller sitter i byrådråd/kommuneråd (blå søyler) sammenlignet med de som ikke har slike verv (oransje søyler). N=1778 (bare de som har opplevd minst én ubehagelig henvendelse).

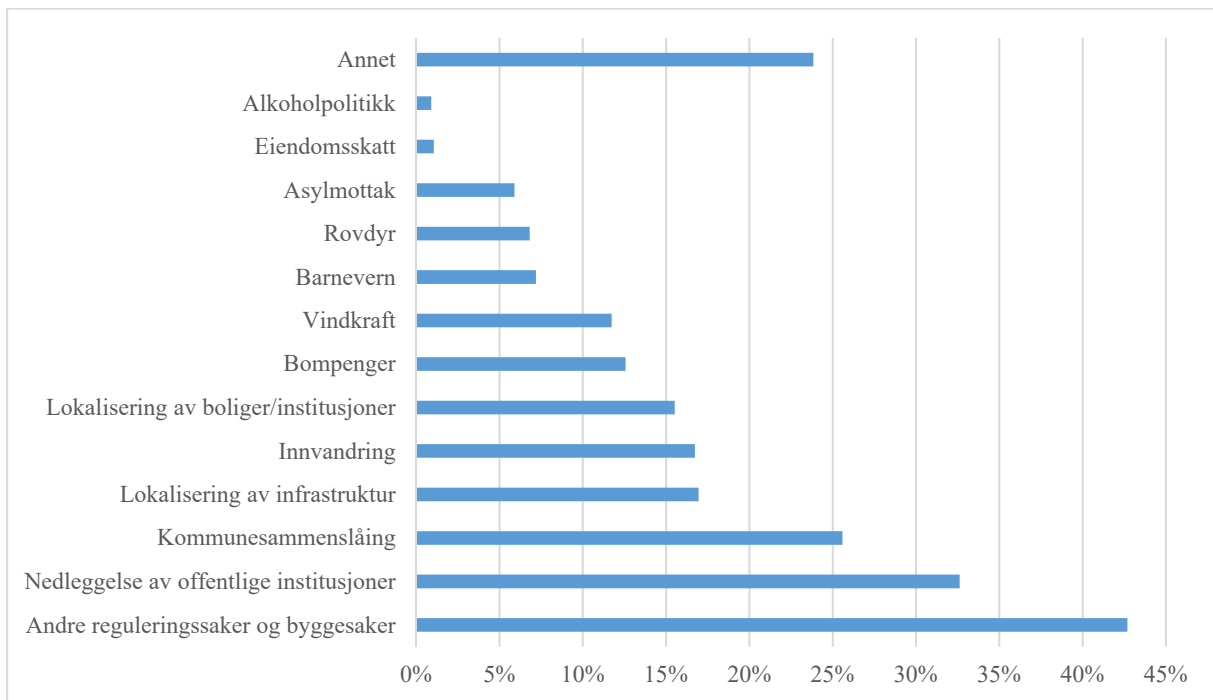
Hvilke saker resulterer i trusler, hatefulle ytringer eller trakassering?

Undersøkelsen viser at lokalpolitikere mener enkeltsaker og til dels partiet de representerer er årsaken til at de får ubehagelige henvendelser (se figur 6). Det handler i begrenset grad om hvem de er (kjønn, alder, etnisk bakgrunn, religion/livssyn, seksuell retning eller funksjonsnedsettelse). Lokalpolitikere mener med andre ord at årsaken er *politisk* snarere enn *personlig*. I tillegg finnes det, ifølge politikere selv, en viss kjendisfaktor ved at medieomtale og at de er kjent en person fører til ubehagelige henvendelser.

Ifølge lokalpolitikere er det mange ulike stridsspørsmål som fører til negative og ubehagelige henvendelser (se figur 7). De sakene som genererer mest ubehagelige henvendelser er regulerings- og andre byggesaker, nedleggelse av offentlige institusjoner (skole, sykehjem, sykehus m.m.) og kommune- og fylkessammenslåing. Det er også en betydelig andel lokalpolitikere som peker på saker som lokalisering av infrastruktur, innvandring og lokalisering av boliger/institusjoner for bestemte brukergrupper (eks. rusmisbrukere, psykiske lidelser). En mindre andel nevner også enkeltsaker som bompenger, vindkraft, barnevern, rovdyr og asylmottak.

Figur 6: Hva lokalpolitikere selv mener er årsaken til de mottar ubehagelige henvendelser. Flere svar er mulig. N=1771 (bare de som har opplevd minst én ubehagelig henvendelse).

Figur 7: Hvilken sak(er) er det lokalpolitikere mener er årsaken til de mottar ubehagelige henvendelser. Flere svar var mulig. N=1321 (bare de som har opplevd minst én ubehagelig henvendelse og som mener at enkelt saker er årsaken til at de mottar ubehagelige henvendelser)

Det er små kjønnsforskjeller, men menn nevner litt oftere lokaliseringssaker og andre reguleringsaker. Det er også små aldersforskjeller, men eldre nevner oftere asylmottak, lokalisering av boliger/institusjoner, andre regulerings- og byggesaker og kommunesammenslåing. Unge nevner i større grad kategorien 'andre saker', inkludert både saker som unge er over gjennomsnittlig interessert i som skole, identitetspolitikk, feminisme, miljø, transpersoners rettigheter, Israel/Palestina-konflikten og saker som ikke har en så tydelig aldersprofil (økonomi, eiendomsskatt, togtilbud, kommunale

ansettelser og nedskjæringer). Hvis vi derimot ser på partitilhørighet er det betydelig forskjeller, noe som i stor grad speiler partienes politiske profiler og sannsynligvis hvem det som har makten lokalt og nasjonalt. For Rødt og SV er det særlig innvandringssaken, inkludert asylmottak, som genererer ubehagelige henvendelser. For Ap er det nedleggelse av offentlige institusjoner, mens Sp er relativt sett mer utsatt i debatter som handler om rovdyr. MDG er mer utsatt både i saker som handler om lokalisering av infrastruktur og debatter om rovdyr og bompenger. MDGs representanter nevner også mange andre saker enn de som var oppgitt i spørreskjemaene. KrF har ingen spesielle saker som genererer relativt sett mange ubehagelige henvendelser. Venstre derimot er utsatt både i innvandringssaken, asylmottak, rovdyr, kommune- og fylkessammenslåing, nedleggelse av offentlige institusjoner, mens det for Høyre primært handler om kommune- og fylkessammenslåing og nedleggelse av offentlige institusjoner. FrP har mange saker hvor partiets lokalpolitikere opplever relativt sett mange ubehagelige henvendelser, inkludert innvandring, asylmottak, kommune- og fylkessammenslåing, bompenger, nedleggelse av offentlige institusjoner, barnevernet og vindkraft.

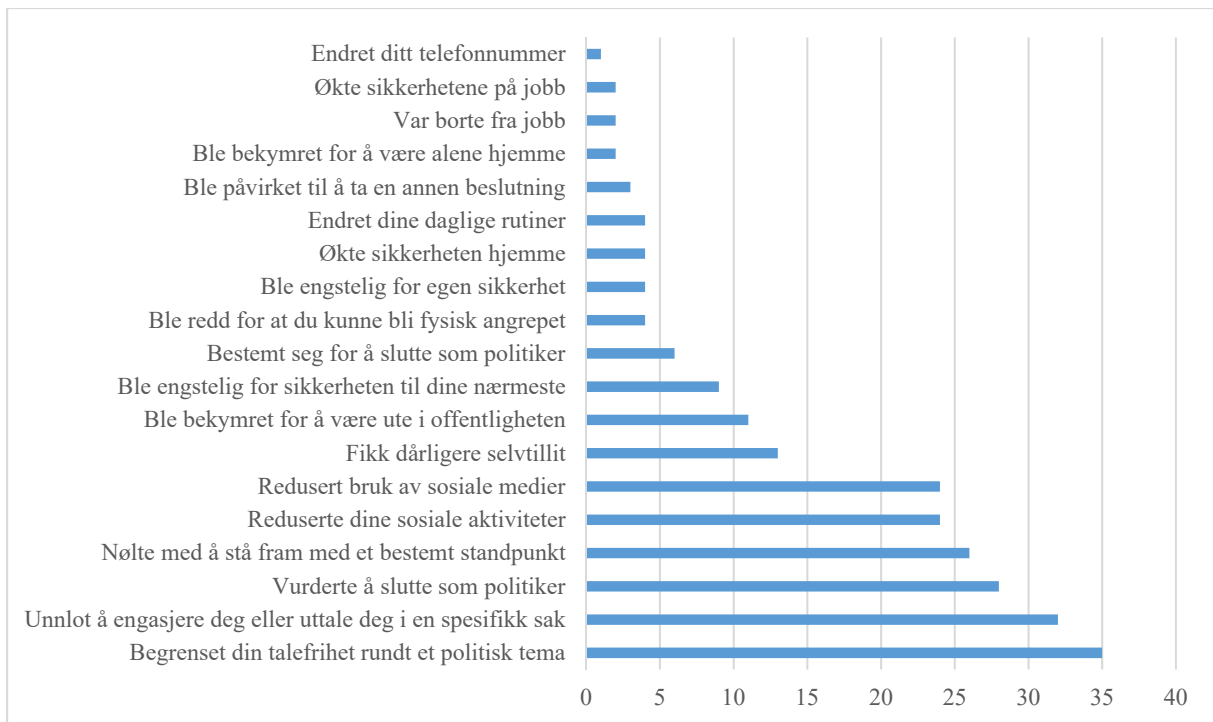
Ser vi på variasjonen mellom fylkene, er det verdt å påpeke at alle sakene blir nevnt i alle fylkene (unntatt rovdyr i Rogaland og vindkraft i Oslo). Den mest vanlige saken i alle fylker er dessuten enten nedleggelse av offentlig institusjoner (Innlandet og Møre og Romsdal) eller regulerings- og byggesaker (alle de andre fylkene). Samtidig er det betydelig forskjeller i hvilke saker som genererer ubehagelige henvendelser i de ulike fylkene. Innvandring skaper mange negative reaksjoner i Oslo. Rovdyrdebatten skaper flest reaksjoner i Trøndelag, Innlandet og Oslo. Kommune- og fylkessammenslåing fører til flest ubehagelige henvendelser i Møre og Romsdal, Agder og Troms og Finnmark. Bompenger-debatten gjør seg mest gjeldende i Rogaland og Oslo. Nedleggelse av offentlige institusjoner er særlig viktig i Møre og Romsdal, Nordland, Agder og Innlandet. Barnevern er en sak i Vestland og Rogaland, mens vindkraft fører til mange negative henvendelser i Trøndelag, Agder og Rogaland.

Hvilke konsekvenser har trusler, hatefulle ytringer eller trakassering?

Trusler, hatytringer og trakassering har store konsekvenser for mange av de som rammes (se figur 8). De mest vanlige konsekvensene handler om selvsensur i form av at lokalpolitikerne begrenser sin talefrihet rundt et politisk tema (35 %), unnlater å engasjere seg eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt (32 %) eller at de nøler med å stå fram med et bestemt standpunkt (26 %). Disse konsekvensene er litt mer utbredt blant kvinnelig lokalpolitikere enn blant mannlige (tall ikke vist her). For mange fører de ubehagelige henvendelsene til at de reduserer sine sosiale aktiviteter (24 %) eller reduserer sin bruk av sosiale medier (24 %). For et lite mindretall fører henvendelsene at den personlige trykgheten blir redusert: de blir engstelige for sikkerheten til sine nærmeste (9 %), øker sikkerheten hjemme (4 %) og er redd for at de selv kan bli fysisk angrepet (4 %). Litt over en av fire lokalpolitikere (28 %) som har vært utsatt for ubehagelige henvendelser, har vurdert å slutte. Noen få har allerede bestemt seg for å slutte (6 %). En tredjedel av de som mottar slike henvendelser, sier de blir mindre (22 %) eller mye mindre (10 %) motivert til å stille til gjenvalg. Slike henvendelser representerer således et betydelig demokratisk problem.

Undersøkelsen gir ingen indikasjon på at trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser har større eller mer alvorlige konsekvenser for dem som er nye i lokalpolitikken sammenlignet med dem som har lang fartstid. Det er faktisk dobbelt så mange av de med lang fartstid (andre, tredje eller fjerde perioden) som vurderer å slutte (15-17 %) som av de med kort fartstid (8 % blant de som har sin første periode i kommunestyret).⁶

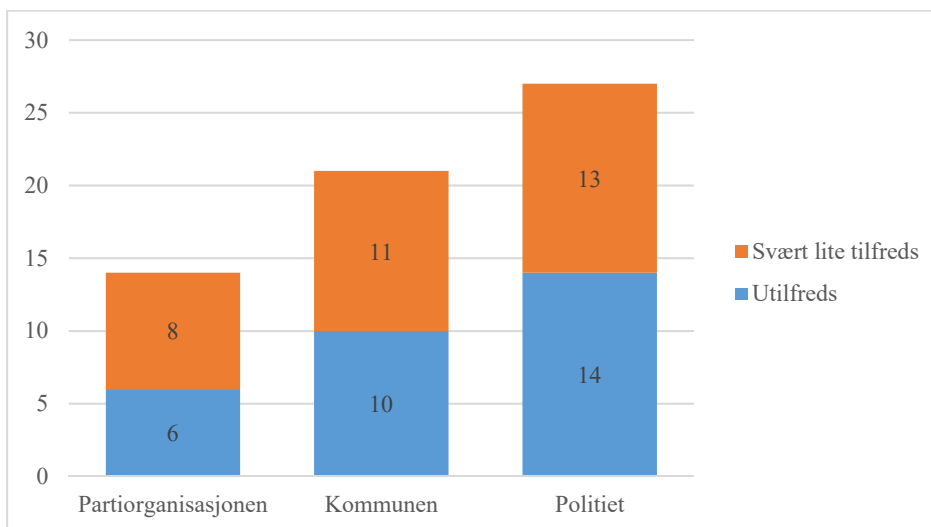
⁶ Dersom vi tar hensyn til *hvor ofte* de er har vært utsatt for trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser ser bildet litt annerledes ut, men det er fortsatt ingen tydelig tendens til at konsekvensene er større blant de uerfarne sammenlignet med de som er mer erfarne.

Figur 8: Konsekvenser av å oppleve ubehagelige henvendelser. N=1778 (bare de som har opplevd minst én ubehagelig henvendelse).

Fornøyd eller misfornøyd med oppfølgingen?

Det er god grunn til å tro at konsekvensene av å bli utsatt for ubehagelige henvendelser påvirkes av hvorvidt lokalpolitikere opplever god støtte fra sine omgivelser, enten det er kollegaer, politiet, partifeller, venner og familie. I undersøkelsen kommer det frem at kun halvparten av lokalpolitikere som har opplevd én ubehagelig henvendelse har fortalt om dette til andre. Mest vanlig er å si fra til venner og familie (30 %), men en god del har også meldt fra til partiorganisasjonen (26 %), kommune (16 %), politi (10 %) og/eller andre (5 %). De som har meldt fra til partiorganisasjonen, kommunen og politiet er også blitt bedt om å oppgi hvorvidt de var tilfreds eller utilfreds med oppfølgingen. Svarene viser at lokalpolitikere er minst tilfreds med politiet (27 %) etterfulgt av kommunen (21 %) og partiorganisasjonen (14 %) (se figur 9).

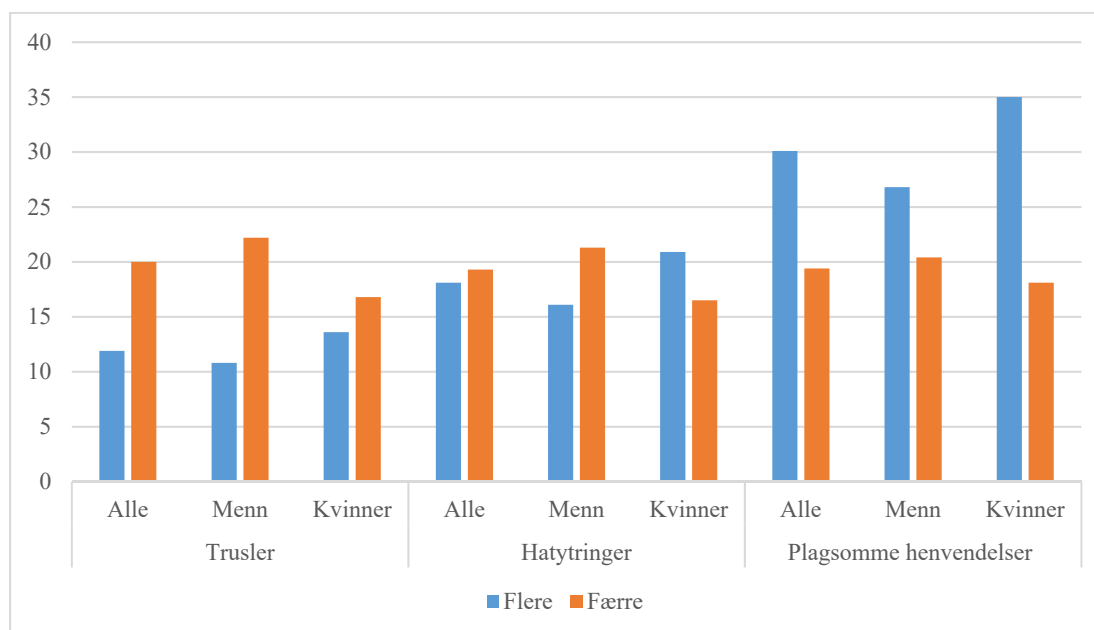
Figur 9: Andelen lokalpolitikere som er utilfreds eller svært lite tilfreds med oppfølgingen fra partiorganisasjonen (N=457), kommunen (N=285) eller politiet (N=178).

Både de som er veldig misfornøyd og de som er veldig fornøyd med oppfølgingen ble bedt om å utdype med en mer kvalitativ beskrivelse av deres erfaringer. Kort oppsummert kan vi si at misnøyen knytter seg til følelsen av å bli oversett og ikke fulgt opp. I møte med partiorganisasjon og kommune virker dette å skje dersom respondentens egen opplevelse av og rundt en hatytring, trussel eller uønsket henvendelse blir bagatellisert og/eller ikke tatt alvorlig. I møte med politi virker rask henleggelse og tilbakemelding om at politiet har knapt med ressurser som fremste årsak til misnøye. Tilfredshet knytter seg på sin side til opplevd støtte, at kommune/partiorganisasjon stiller som samtalepartner, samt at de bistår med veiledning og i arbeidet med å ta saken videre. Tilfredshet med politiets håndtering virker å være betinget av god oppfølging og informasjon, og at eventuell anmeldelse fører til frem – det være seg i form av bøter eller dom.

Utvikling over tid: Verre eller bedre de siste to årene?

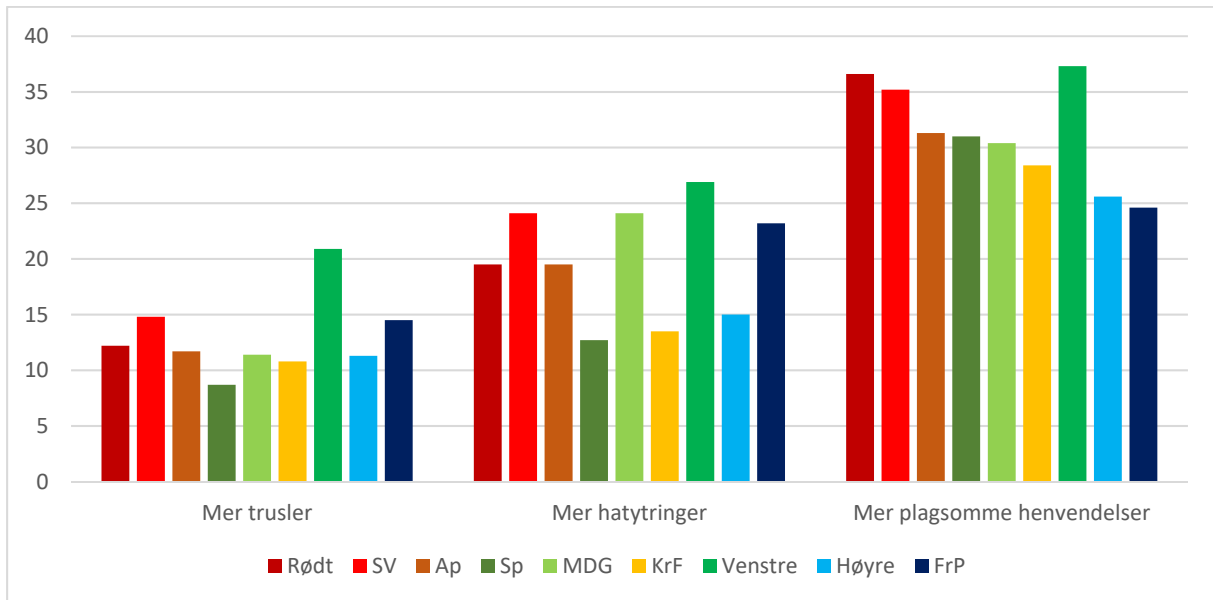
Mye av undersøkelsen baserer seg på om lokalpolitikere har opplevd trusler, hatytringer eller plagsomme henvendelser *i løpet av sin tid som lokalpolitiker*. For mange kan derfor hendelsene ligge langt tilbake i tid. Vi har derfor inkludert et spørsmål om hvorvidt lokalpolitikere mener det er blitt mer eller mindre de siste to årene.

Samlet sett er det flere som mener det er blitt færre trusler (12 % sier det er flere, 20 % sier det er færre), men flere plagsomme henvendelser de siste årene (30 % sier det er flere, 19 % sier det er færre). Det er naturlig å se dette i lys av fremveksten av sosiale medier som har gjort det enklere å henvende seg til politikere. Dette er også den formen for henvendelse som oftest nevnes av lokalpolitikere når de blir spurt om hva de er utsatt for (jf. diskusjonen om omfang ovenfor). Når det gjelder hatytringer viser tallene at det er cirka like mange som mener det er blitt mer som de som mener det er blitt mindre (18 % mot 19 %). Disse aggregerte tallene skjuler imidlertid noen viktige kjønnsforskjeller (se figur 10). Det er særlig menn som rapporterer om færre trusler, selv om det også blant kvinner er flere som sier det er blitt færre trusler sammenlignet med dem som sier det er blitt flere. Når det gjelder hatytringer er det imidlertid flere kvinner som sier det er blitt flere snarere enn færre de siste årene. For menn er det motsatt. Og når det gjelder plagsomme henvendelser, er det mange flere kvinner som sier det er blitt mer sammenlignet med menn.

Figur 10: Andelen lokalpolitikere som sier det er blitt flere eller færre trusler, hatytringer eller plagsomme henvendelser de siste to årene. N=1738 (bare de som har opplevd minst én ubehagelig henvendelse).

Det er også betydelig partivariasjon når det gjelder oppfatningen av hvordan det har utviklet seg de siste to årene (se figur 11). I stor grad er dette et speilbilde av figuren som viser hvilke partier som generelt opplever å være mest utsatt for ubehagelige henvendelser, men på et punkt skiller denne figuren seg tydelig fra tidligere funn: Opplevelsen av å være utsatt for flere plagsomme henvendelser følger et tydelig venstre-høyre spor der politikere på venstresiden (og Venstre) i større grad mener de har fått *flere* plagsomme henvendelser de siste to årene.

Figur 11: Andelen lokalpolitikere fordelt på parti som sier det er blitt flere trusler, hatytringer eller plagsomme henvendelser de siste to årene. N=1731 (bare de som har opplevd minst én ubehagelig henvendelse).

C-REX Research Report:

Norske lokalpolitikeres erfaringer med trusler, hatytringer og plagsomme henvendelser: Noen resultater fra en spørreundersøkelse i november 2020

Author:

Anders Ravik Jupskås

The report has been published by:

Center for Research on Extremism:

The Extreme Right, Hate Crime and Political Violence

University of Oslo, 2021

©2021, Copying permitted with clear reference to the sources.

Center for Research on Extremism:

The Extreme Right, Hate Crime and Political Violence

(C-REX)

www.sv.uio.no/c-rex

University of Oslo

P.O. Box 1097 Blindern

0317 Oslo

E-mail: post@c-rex.uio.no